

Doc. PhLic. Mgr. Ing. Ľuboš Rojka SJ, PhD.
Facoltà di Filosofia,
Pontificia Università Gregoriana,
Piazza della Pilotta 4,
00186 Roma, Italia

Oponentský posudok habilitačnej práce Mgr. Mariána Ambrozyho, PhD.:

Filozoficko-etické kontexty prírodovednej tématiky

(Prešov : Vysoká škola medzinárodného podnikania, 2016, 176 s.)

Predložená publikácia je pomerne rôznorodá, ako aj sám autor hovorí: „Čiastočne sa zaoberá problematikou theologia naturalis, zčasti zasa témami filozofie vedy a jedna kapitola sa parciálne dotýka i filozofie mysle“ (s. 9). Ide o jedenásť statí o problémoch filozofie vedy alebo o otázkach súvisiacich s filozofiou vedy. Marián Ambrozy problémy približuje (niekedy aj z historického hľadiska), vyhodnocuje a zaujíma k nim vlastné stanovisko, z čoho mu následne vyplývajú odpovede na otázky v iných filozofických oblastiach. Pomerne častou témou je kozmológia, hlavne začiatok a rozpínanie vesmíru (s. 22–27, 37–47, tiež 70–72 a 115–118) a kvantová teória (s. 88–102, 108–114). Cez kvantovú teóriu sa prepracováva k teóriám strún a M-teórii (s. 119–140). Bez povšimnutia nezostáva ani Einsteinova Všeobecná teória relativity (s. 37–39, 119), ktorá je východiskom klasickej kozmológie Veľkého tresku. Popri analýzach rôznych prístupov, ktoré sa nahromadili v posledných desaťročiach, autor uvádza a zdôvodňuje svoju vlastnú pozíciu.

Vo viacerých statiach sú vedecké poznatky vložené do kontextu prirodzenej teológie, hlavne pri kreačných modeloch (s. 25–36), ktoré spadajú do kategórie kozmologických argumentov pre Božie jestvovanie, antropickým princípe (s. 48–55) súvisiacom s teleologickými argumentmi, pri kresťanskej filozofii v rámci celkového ľudského a špeciálne vedeckého (empirického) poznania (s. 56–63) a tiež pri pojme Boha (s. 10–24). Vedecké poznatky sú konfrontované s Heideggerovým existencializmom s poukazom na toleranciu a dialóg v kontexte kultúrneho pluralizmu (s. 74–85) a s diskusiou o umelej inteligencii v kontexte filozofie mysle (s. 141–148). Autor je opatrný pri odlišovaní toho, čo je empiricky verifikované a čo presahuje možnosti verifikácie. Nepúšťa sa do úvah, ktoré presahujú verifikované skutočnosti (s. 29, 33), čím sa stavia do pozície obhajcu tradičnej kozmológie. Nepúšťa sa do dialógu so súčasnými kvantovými kozmológiami založenými na matematike a predstavivosti niektorých teoretických fyzikov (ako bol napríklad S. Hawking). Podobné dôsledky možno badať aj pri argumentoch pre Božie jestvovanie, kde nepripúšťa dôkazy vychádzajúce z vied (s. 35, 149), ale len užitočnosť argumentácie (s. 35) a akési „indície“ o Božom jestvovaní, stvorení a usporiadaní sveta (s. 36, 150). Celkove texty predstavujú pozíciu, podľa ktorej prírodné vedy (hlavne fyzika a kozmológia) neprotirečia teológii a nevyklúčujú autenticky náboženské postoje. Predložené poznatky z prírodných vied môžu poslúžiť pri obhajobe teizmu a náboženského (hlavne kresťanského) presvedčenia proti obvineniam ateistov z protirečenia náboženstva súčasnej vede a pri indikácii pravdivosti kresťanstva v porovnaní s inými systémami, ktoré majú znaky náboženstva (ako je taoizmus a hinduizmus) a ktoré explicitne protirečia súčasnej vede.

Pri **podrobnejšom** skúmaní publikácie vystupujú do popredia viaceré pozoruhodné myšlienky. Nasledujúce tri z nich navrhujem do diskusie s cieľom hlbšieho objasnenia.

(1) V prvom článku čitateľa, zvlášť kresťanského teológa, môže prekvapiť prepojenie silových interakcií (gravitačnej, silnej a elektroslabej) s pojmom Trojice v kresťanskom náboženstve. V dejinách kresťanských dogiem sa používali rôzne ilustrácie na zobrazenie Trojice (napríklad trojuholník alebo prienik troch kružníc). Podľa Mariána Ambrozyho je čosi podobné možné urobiť aj pomocou ekonomicky a dynamicky vylepšenej analógie založenej na interakcii troj-sily emergujúcej z jedného zdroja, pričom jedna z nich zostáva dominantná. Podľa mňa pri **fyzikálnych** silách je vhodnejšie hovoriť o metafore, ako o analógii, pretože fyzikálna sila nevystihuje podstatu vzťahu božských osôb. Analógiou by bol napríklad láskyplný vzájomný vzťah rodičov a vzťah k ich dieťaťu. Analógia má vo filozofickej teológii špecifickejší význam, než ako ho zadefinoval autor (s. 15). Pravdou však zostáva, že metafora troch interakcií môže povedať o Bohu viac, ako niektoré symboly (napríklad trojuholník) alebo iné metafory používané v dejinách.

(2) Čitateľa môžu zaujať state o dôkazoch Božieho jestvovania. Podľa Mariána Ambrozyho dôkazy z kozmológie sú nemožné, máme len indície. Pri kritickejšom zamyslení si možno všimnúť, že v texte chýba rozlíšenie deduktívnych a induktívnych argumentov. Niektoré indície by hádam mohli spĺňať kritériá pre dobrý induktívny argument (ako ho definuje napríklad R. Swinburne). Zdá sa, že autor to implicitne predpokladá, keď hovorí, že existujú fyzikálne „neprehliadnuteľné indície“, ktoré „dávajú dobrý dôvod uveriť v náboženstvá“ (s. 36). Ak máme dobrý dôvod na uverenie, zdá sa, že máme aj dobrý induktívny argument alebo aj induktívny dôkaz.

(3) Treťou myšlienkou je prijatie tradičnej kozmológie Veľkého tresku. Súčasné diskusie o nej však hovoria len zriedka, lebo sa berie ako dobre potvrdená. Oveľa viac diskusií je napríklad o možnosti existencie multivesmíru, ktoré vychádzajú z kvantovej teórie. Ak sa postavíme spolu s autorom pevne do skeptickej pozície, podľa ktorej v týchto kozmologických diskusiách nie je nič verifikované a interpretácie kvantovej teórie nie sú jednoznačné (a sú preto pochybné) – čo sa zdá byť čiastočne pravdou – vyradíme sa tým zo súčasného vedeckého sveta. Súčasný výskum z veľkej časti spočíva práve v hľadaní nejakej evidencie v prospech nových multiversmírnych vysvetlení. Podobne je to s nádejami pri hľadaní nejakej koherentnej a ucelenej M-teórie. Jasne vyhranený postoj, ktorý sa zdá byť vyjadrený v publikácii by mohol znemožniť zapojenie sa do najnovších diskusií a projektov. Predpokladám, že autor nechcel zaujať takúto radikálnu pozíciu.

Otázky, ktoré podnecuje publikácia Mariána Ambrozyho naznačujú, že publikácia je hodnotným príspevkom do filozofického myslenia a preto ju odporúčam k obhajobe a súhlasím s ďalším habilitačným pokračovaním.

Rím, 1. 5. 2020

Luboš Rojka